

Nr 241.

Av friherre **Fleming**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 165, med förslag till lag om värnpliktiga, vilka hysa samvetsbetänkligheter mot värnpliktstjänstgöring.

Under den tid av mer än tjugu år, frågan om de s. k. »samvetsömma» värnpliktiga varit föremål för offentliga överläggningar i vårt land, hava såsom särskilt svårlösta framträtt, bland andra, följande viktiga huvudspörsmål:

1. På vilket sätt skall kunna fastställas, att de religiösa samvetsbetänkligheter, som må föranleda undantag från värnpliktslagens bestämmelser, äro av verklig och allvarlig beskaffenhet?

2. Av vilken beskaffenhet bör det arbete vara, som i fredstid bör åläggas de på grund av samvetsbetänkligheter befriade värnpliktiga såsom vederlag för den regelmässiga värnpliktstjänstgöringen?

3. Huru bör värnplikten för ifrågavarande värnpliktiga i krigstid ordnas?

Uti den i ämnet avlåtna kungl. propositionen, nr 165, gives i avseende å dessa tre grundspörsmål intet tillfredsställande besked, vilket förefaller desto mera anmärkningsvärt, som desamma uti det sakkunnigbetänkande, vilket ligger till grund för propositionen, underkastats en grundlig utredning.

Vad först angår *bevisningen* rörande beskaffenheten av värnpliktsvägrares samvetsbetänkligheter, föreslå de sakkunniga bestämmelser angående de intyg, som böra av den värnpliktige företes, m. m. samt yttra (sid. 37), att dessa bestämmelser ansetts vara av så stor vikt, att de borde intagas i en av Konungen och riksdagen gemensamt stiftad lag. Härom yttras i propositionen allenast (sid. 24), att endast de »grundläggande» bestämmelserna borde upptagas i lagen; i propositionen har således nämnda viktiga fråga helt och hållet lämnats öppen.

I motsats mot vad i propositionen anförts finner jag ifrågavarande bevisningsregler vara i eminent mening »grundläggande» för ifrågavarande lagstiftning och anser, att det vore synnerligen olämpligt, om riksdagen utan vidare överlämnade åt Kungl. Maj:t att i denna kärnpunkt giva vilka

bestämmelser som helst. I föreliggande avseende är en jämförelsevis mycket sträng bevisning av nöden för att förebygga simulation m. m.

Beträffande härefter *beskaffenheten av det arbete*, som skulle i fredstid åläggas ifrågavarande värnpliktiga, får jag först hänvisa till den utförliga utredning, som av de sakkunniga (sid. 24—32) ägnats denna fråga. De yttra i detta sammanhang, bland annat (sid. 28) följande: »Enligt vad erfarenheten så väl inom som utom vårt land sålunda giver vid handen, kan det med hög grad av sannolikhet antagas, att, även om, på sätt ovan antytts, tillåtelse lämnades att medelst civilt arbete under civila myndigheter kompensera värnpliktstjänstgöringen i fredstid, likväl en del värnpliktiga skulle av ren fanatism förklara sig vara av sitt samvete förbjudna att begagna sig härav. De kunde tänkas såsom skäl åberopa, att de hyste allvarliga samvetsbetänkligheter häremot, emedan de därigenom skulle utföra ett arbete, vilket dock kan betecknas såsom värnpliktstjänstgöring, enär det direkt utgör ersättning för den vapentjänst, andra måste fullgöra, samt att arbetet således i själva verket vore ett militärt arbete, grundat på den allmänna värnplikten, och dessutom trots allt, i sista hand, om krig bröte ut, åsyftade landets försvar. En lösning av spörsmålet i hela dess omfattning är i själva verket otänkbar. En viss gräns måste under alla förhållanden uppdragas, utöver vilken eftergifterna för ifrågavarande humanitära krav icke få utsträckas.»

I det lagförslag, som lämnats i den kungl. propositionen, säges intet mera om arten av ifrågavarande arbete, än att det — för sådana värnpliktiga, vilkas samvetsbetänkligheter avse varje tjänstgöring vid krigsmakten — skall vara »civilt», och anför departementschefen i sin motivering, att det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att *efter verkställd ytterligare utredning* besluta om det civila arbetets art — varom i övrigt icke yttras mera, än att det bör utföras utanför försvarsväsendets ram, men icke, på sätt reservanterna föreslagit, förläggas till statens järnvägar, samt att dess art icke borde i lagen närmare preciseras.

Jämväl denna fråga, vilken väl om någon är av »grundläggande» betydelse, har således lämnats helt och hållet å sido och överlåtits åt framtiden att lösa.

Denna negativa ståndpunkt i en av de viktigaste punkterna vid lösningen av föreliggande fråga ingiver icke något starkare stöd för den förhoppningen, att genom den »ytterligare utredningen» skulle kunna åstadkommas några nya uppslag, bättre och mera praktiskt utförbara än de, som under vidlyftiga förhandlingar de senaste två decennierna redan blivit från olika håll ifrågasatta. Fastmera torde det komma att visa sig, att den enda verkligt praktiska utvägen är anvisad genom det av sakkunnig-

majoriteten framlagda förslaget, att det »civila» arbete, som bör åläggas ifrågavarande värnpliktiga, förläggas inom försvarsväsendets ram. Utan tvivel kan inom denna ram, på sätt också de sakkunniga påvisat, utfinnas utvägar att lämna ifrågavarande värnpliktsvägrare tillfälle till ett arbete av civil art, vilket för dem icke borde kännas mera motbjudande, än om de så att säga flyttades utanför fjärde huvudtiteln för att åläggas en arbetskyldighet, som ju i allt fall skulle vara grundad på deras allmänna värnplikt. För att för de värnpliktiga göra detta civila arbete inom försvarsväsendets ram ännu mera antagligt, synes böra tagas i övervägande det av en utav de sakkunniga, herr Croneborg, väckta förslaget, att arbetet skulle få fullgöras utan skyldighet för den värnpliktige att därunder bära militär tjänstedräkt.

Lagförslaget innehåller slutligen alls intet om ifrågavarande värnpliktigas *skyldigheter under krigstid*. I motiveringen förklaras, att om sådan värnpliktig erhållit vederbörligt tillstånd att fullgöra värnplikten på annat sätt än i den ordning, gällande värnpliktslag förutsätter, detta tillstånd bör »*tills vidare*» gälla även efter ett krigsutbrott, samt att det torde »bliva föremål för *statsmakternas* särskilda prövning», på vad sätt de under krigstid skola tagas i anspråk för statens behov.

Denna ståndpunkt innebär en otillbörlig oklarhet. I förevarande avseende hava de sakkunniga varit så till vida ense, att de samtliga ansett de »samvetsömma» värnpliktiga kunna efter vederbörligt beslut — av vederbörande militärbefäl resp. av Konungen — användas i krigstjänst.

Samtliga här ovan påvisade tre huvudsynpunkter hava enligt min mening blivit i sakkunnigmajoritetens lagförslag, vilket här i avskrift bifogas, vida bättre tillgodosedda än i den kungl. propositionen; och får jag därför, med hänvisning i övrigt till sakkunnigbetänkandet, hemställa,

att riksdagen måtte, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 165, i stället för det framlagda förslaget till lag om värnpliktiga, vilka hysa samvetsbetänkligheter mot värnpliktstjänstgöring, för sin del antaga ifrågavarande lag med den lydelse, bemälda sakkunniga föreslagit.

Stockholm den 17 mars 1920.

Herman Fleming.

Bilaga.

Förslag till lag

om värnpliktiga, vilka hysa samvetsbetänkligheter mot värnpliktstjänstgöring.

§ 1.

1. Värnpliktig, som enligt denna lag provas hysa allvarliga, på kristligt eller mosaiskt religiös övertygelse grundade samvetsbetänkligheter mot värnpliktstjänstgöringens fullgörande i den ordning, som i gällande värnpliktslag stadgas, må erhålla tillstånd att under fredstid fullgöra sin värnpliktstjänstgöring utan att vare sig övas i vapens bruk eller bära vapen eller ammunition.

2. Under krigstid skall tjänstgöringen för värnpliktig, varom i mom. 1 sägs, bestämmas allenast av behovet, efter prövning av vederbörande militärbefäl.

§ 2.

1. Tillstånd att fullgöra värnpliktstjänstgöringen på sätt i § 1 mom. 1 sägs, meddelas av inskrivningsrevision på därom av den värnpliktige gjord ansökning. Sådant ansökning skall vara åtföljd av

- a) intyg, utfärdat av präst i den församling, där sökanden är kyrkobokförd, eller, om sökanden tillhör sådan församling, som omförmäles i förordningen angående främmande trosbekännare och deras religionsövning den 31 oktober 1873, av vederbörande församlingsföreståndare, eller, om sökanden är mosaisk trosbekännare, av vederbörande religionslärare, vilket intyg skall innehålla en bestämd förklaring i frågan, huruvida sökanden, enligt intygsgivarens uppfattning, hyser allvarliga, på kristligt eller mosaiskt religiös övertygelse grundade samvetsbetänkligheter mot värnpliktstjänstgöringens fullgörande i stadgad ordning;
- b) intyg, utfärdat på heder och samvete av två andra personer, vilkas trovärdighet är av inskrivningsrevisionen känd eller eljest tillförlitligen styrkt, avseende samma fråga. som under a) omförmäles.

2. Ansökning skall, för att kunna till prövning upptagas, göras vid sökandens inskrivning; dock att, där värnpliktig efter påbörjad tjänstgöring visar sannolika skäl för att han hyser sådana samvetsbetänkligheter, som i mom. 1 sägs, av honom gjord ansökning må, sedan, i den ordning Konungen bestämmer, honom beviljats uppskov med tjänstgöringen, av inskrivningsmyndigheterna till prövning och avgörande upptagas.

§ 3.

1. Värnpliktig, vilken erhållit sådant tillstånd, varom i § 1 mom. 1 sägs, är, sedan han blivit inskriven, skyldig att under fredstid varje tjänstgöringsomgång, som omfattar första tjänstgöring eller repetitions- (regements-) övning, för sin utbildning tjänstgöra ett antal dagar, som är en och en fjärdedel gånger så stort som det dagantal, under vilket övriga till samma truppslag och kategori i övrigt hörande vapenföra värnpliktiga äro skyldiga att under samma omgång tjänstgöra. Vid beräkning av dagantalet uppkommande bråketal bortfalla.

2. Under reservtruppövning, landstormsövning och tjänstgöring jämlikt § 23 värnpliktslagen är tjänstgöringstiden för sådan värnpliktig densamma som för övriga till samma truppslag och kategori i övrigt hörande vapenföra värnpliktiga.

§ 4.

Värnpliktig, vilken erhållit sådant tillstånd, varom i § 1 mom. 1 sägs, skall under fredstid fullgöra sin värnpliktstjänstgöring antingen vid vederbörligt truppförband eller vid armén eller marinen tillhörande sjukhus, verk, förråd eller annan inrättning i enlighet med de närmare bestämmelser, som av Konungen meddelas.

§ 5.

Befinnes, sedan värnpliktig erhållit sådant tillstånd, varom i § 1 mom. 1 sägs, att det honom lämnade medgivandet varit grundat på uppenbarligen vilseledande uppgifter, eller gör den värnpliktige sig skyldig till dåligt uppförande eller upprepade förseelser i tjänsten och sålunda visar sig icke vara förtjänt av medgivandet, må, i den ordning Konungen bestämmer, honom beviljas uppskov med tjänstgöringen och inskrivningsrevision på anmälan besluta hans överföring till tjänstgöring med vapen. Skulle den värnpliktige förklara sig icke vidare hysa samvetsbetänkligheter mot värnpliktstjänstgöringens fullgörande i den ordning, som i gällande värnpliktslag stadgas, må han omedelbart överföras till tjänstgöring med vapen.

I fall, varom i denna paragraf är sagt, äger den värnpliktige tillgodoräkna sig fyra femtedelar av det antal dagar han före överföringen tjänstgjort. Vid beräkning av dagantalet uppkommande bråktal bortfalla.

§ 6.

Av Konungen meddelas närmare bestämmelser rörande denna lags tillämpning. Det alla osv.

